

Ostapenko A.
**THE APPROACHES OF PEDAGOGICAL CREATIVITY OF TEACHERS
IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION**

This article is devoted to the conceptual approaches of pedagogical creativity of teachers in the system of postgraduate education based on a differentiated and personally oriented approaches. The author actualizes the development of pedagogical creativity of teachers as a measure of professional skills in terms of the objectives to improve the quality of education. The article deals with ways to modernize pedagogical work with teaching staff from the perspective of forming their own motivation to improve the professional level and implementing creativity, the criteria of educational work. Examples union contingent of teachers in the level of professional skills ("master teachers," "teacher-experts", "novice teachers" and "ineffective teachers") and willingness to improve their own professional competence and revealed approaches to work with them mizhkursovyy (mizhatestatsynnyy period). The enecessity of modernization methodological approaches to space in the region, districts (cities) in the present conditions to diagnostic basis. The attention is focused on what to avoid formal approach to the selection of the content and forms of teaching activities that can not meet the needs and expectations of educational workers who have varying degrees of motivation for improving their own methodological competencies to new knowledge, to the introduction of innovative educational technologies in the educational process.

Also presented approaches to attracting qualified teachers to various forms of work with other categories of teachers to promote effective educational experience. Implementation approaches described in the article makes it possible to influence the quality of education in the region by providing targeted methodical assistance to various categories of teachers.

Key words: *the professional competence, the pedagogical work, the differentiated approach, the postgraduate education, the training, the mizhkursovyy period, the effective teaching experience, the methodical and targeted assistance.*

Подано до редакції 17.03.2016.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. М.В.Коченгіною

УДК 378.034/035-054.6

© 2016

Попадич О.О.

**ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У
ПРОЦЕСІ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

У статті розглядається проблема принципів та методів формування правової комунікації іноземних студентів у процесі правового виховання під час навчання у вищому навчальному закладі; запропоновано визначення понять правове виховання, правова вихованість та правова обізнаність іноземних студентів; встановлено, що для ефективного формування правової комунікації іноземних студентів слід дотримуватися науково обґрунтованих принципів (структурного, функціонального, принципу комунікативної спрямованості, ситуативності, свідомості навчання) та методів навчання (історичного, пізнавального, спостереження, експерименту, аналогії, проблемно-пошукового).

Ключові слова: *іноземний студент, правове виховання, правова вихованість та правова обізнаність іноземних студентів, принципи та методи формування правової комунікації.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Розвиток України як демократичної держави пов'язаний із оновленням освітньої галузі, яка направлена на підвищення рівня мовленнєвої культури ділового спілкування у різних сферах життя, задоволення вимог до правового мовлення студентів (у тому числі й іноземних) у процесі професійної підготовки.

Як показує практика, рівень правової комунікації іноземних студентів не забезпечує відповідної правомірної поведінки під час навчання у виші, тому проблема формування їх правових знань, умінь та навичок стає актуальною. Сьогодні зростає потреба у обміні між країнами досвідом, знаннями, інтерактивними мережами, науково-дослідними проектами, національними цінностями тощо.

На нашу думку, саме іноземні студенти як суб'єкти академічної мобільності сприяють підвищенню якості, доступності та ефективності освіти. Обов'язковою умовою академічної мобільності студента є його правова вихованість (як якісний показник правового виховання), яка включає можливість отримання освіти та практичної підготовки у іншому навчальному закладі або за межами своєї країни, усвідомлення правової позиції як потреби правомірної поведінки, оволодіння вміннями спілкуватися мовою закону (правова комунікація), що і стало предметом нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Актуальність проблематики відображено у положеннях Указу Президента України від 17 лютого 2005 року «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України», наказах Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 року «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки», Постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.1997 р., за № 998 «Про комплексні заходи щодо всебічного розвитку і функціонування української мови» та інших нормативних документах.

Завдання вищої школи у формуванні правової комунікації полягає в тому, щоб визначити основний об'єкт навчання, яким має бути мовна діяльність студента, яка, за визначенням Я. Януша, «являє собою процес активної

цілеспрямованої взаємодії людей між собою, опосередкований мовою і зумовлений ситуацією спілкування» [8, с. 20].

Науково-методичним підґрунтям у розв'язанні цієї проблеми є дослідження науковців: І. Беха, Г. Балла, Г. Васяновича, Н. Волкової, О. Ганзенка, С. Глущик, О. Дьоміної, В. Загрева, І. Запорожан, Я. Кічука, Л. Мацук, В. Одарій, М. Подберезького, А. Стаканкова, Ю. Сурмяка, М. Фіцули, О. Хоптяна, Я. Януша та ін. Однак аналіз наукової літератури засвідчує, що в ній відсутнє комплексне висвітлення проблеми принципів та методів формування правової комунікації іноземних студентів у процесі правового виховання під час навчання у вищому навчальному закладі.

Формування цілей статті... На сучасному етапі відбувається переорієнтація поглядів на місце і роль теоретичних знань у засвоєнні та використанні правової комунікації іноземними студентами, оскільки завдання полягає не тільки в тому, щоб дати студентам певні відомості про систему мови, а й в тому, щоб ці знання були достатніми для їх використання у практичній діяльності та повсякденному житті.

Оскільки рівень правової вихованості іноземного студента – це ступінь сформованого ставлення до закону як до цінності та вміння спілкуватися мовою закону (правова комунікація), то мета нашої статті – дослідити принципи та методи формування правової комунікації іноземних студентів у процесі правового виховання під час навчання у вищому навчальному закладі.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що вперше запропоновано визначення понять “правове виховання”, “правова вихованість”, “правова обізнаність” іноземних студентів; розглянуто та охарактеризовано принципи та методи формування правової комунікації іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сьогодні українська держава продовжує вирішувати завдання студентської академічної мобільності, зокрема її документальне, інфраструктурне, кадрове, інформаційне та фінансове забезпечення. Однак не менш важливим є завдання держави та вищого навчального закладу формувати правову вихованість іноземного студента як якісного показника правового виховання.

Проаналізуємо категорії, які будемо використовувати у нашому дослідженні, а саме: іноземний студент, правове виховання, правова вихованість та правова обізнаність іноземних студентів, а також розглянемо та охарактеризуємо принципи та методи формування правової комунікації іноземних студентів.

Ми погоджуємося з думкою Д. Плинокоса, що «іноземний студент – це громадянин іншої держави, який не має права постійного проживання на території України, в'їхав в Україну з метою навчання та був зарахований до вищого навчального закладу» [5].

Як зазначає Н. Волкова, правове виховання – це виховна діяльність сім'ї, школи, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та правомірної поведінки дітей [2, с. 117]. М. Касьяненко сутність правового виховання визначає як формування морально-правової культури, яка включає: систему знань через навчання, естетику, мораль, готовність дотримуватись правових норм, правову агітацію і пропаганду, виховання у душі поваги до законів, неприпустимість анти суспільних дій та порушень громадського порядку [4, с. 153].

Отже, з огляду на сказане, правове виховання іноземних студентів – це процес цілеспрямованого педагогічного впливу на свідомість студента, сутність якого полягає в досягненні громадянином іншої країни високого рівня правової відповідальності, правосвідомості та культури правової поведінки.

Якщо вихованість характеризує студента як члена суспільства, то правова вихованість громадянина характеризується, зокрема, стійкістю до криміногенних спокус у суспільстві, наявністю правомірних намірів у житті та вчинках, активністю та участю в підтримці правопорядку тощо. Рівень правової вихованості іноземного студента визначається, на нашу думку, такими критеріями: наближенням до цінностей права країни, у якій проживає студент під час навчання; ступенем орієнтації стосовно правил та норм суспільства і рівнем керування ними у вчинках та діях та вмінням спілкуватися мовою закону (правова комунікація).

Таким чином, правова вихованість іноземних студентів – це системний прояв правової компетентності, громадянської культури, юридичної відповідальності та сформованої правосвідомості, компонентами якої є правова обізнаність, юридична розвиненість та бажання до правомірного перебування у іншій країні. Правова обізнаність іноземного студента характеризується наявністю правових знань, поглядів і переконань, що дозволяє йому зрозуміти роль права, правопорядку, правові норми і правові відносини у суспільстві, де він проживає під час навчання та вміти спілкуватися мовою закону (правова комунікація).

Отже, компонентами правової вихованості іноземних студентів є правова обізнаність, юридична розвиненість й бажання до правомірного перебування у іншій країні, а правова комунікація іноземного студента включена у правову обізнаність.

У формуванні правової комунікації іноземних студентів у вищих навчальних закладах ми пропонуємо використовувати низку загальнонаукових та загальнопедагогічних підходів, а також керуватися педагогічними закономірностями та принципами. Одним з аспектів компетентнісного підходу є розвиток правової компетентності студентів. У вищому закладі освіти виховання повинно здійснюватися в сучасних умовах, з урахуванням фізичної,

психічної зрілості особистості, а також її інтелектуального і духовного розвитку [6, с. 107]. Діяльнісний підхід щонайкраще задовольняє вимоги постановки мети навчання. Правова діяльність і поведінка є важливими елементами правового виховання. Правове забезпечення формування правової комунікації іноземних студентів у процесі правового виховання під час навчання у вищому навчальному закладі може здійснюватися під час теоретичного навчання та навчально-виробничої практики на різних рівнях і різними засобами. До важливих аспектів особистісного підходу належить врахування індивідуально-психологічних властивостей студентів. Одним з аспектів особистісного підходу є правова соціалізація іноземних студентів. Зауважимо, що всі підходи ми пропонуємо використовувати у комплексі. У практичній технології ідея цілісності виховного процесу реалізується шляхом комплексного підходу.

Однією з ключових проблем педагогіки є закономірності та принципи виховання. Закономірності виховання – це стійкі й суттєві зв'язки між елементами виховного процесу. Закономірності правового виховання іноземних студентів виявляються через діалектичну єдність соціального й природного, суспільного й індивідуального, абстрактного й конкретного, правового й вільного в людині, а також через вияв загального, особливого й одиничного. Але виховання людини може бути зрозумілим і пояснюватися лише логікою впливу в контексті культурно-історичного процесу, а також наявних суспільної дійсності та ступеня розвитку правосвідомості громадян [6, с. 114].

Відповідно до обраних підходів ми пропонуємо виокремлювати такі закономірності виховання: визнання особистості іноземного студента і недоторканності цієї особистості; підтримка розвивально-оптимістичної позиції студента; використання вчинково-спрямованої виховної дії та ін.

Із закономірностями виховання пов'язані принципи виховання. Принципи правового виховання – це тактичні принципи, вимоги до процесу правового виховання, його змісту й організації, до яких відносять: принцип взяття до уваги спрямованості особистості (її інтереси, потреби, мотиви діяльності, моральні якості); принцип залучення особистості до діяльності (виховання залежить від організації і зміни таких видів діяльності, в яких відбувається саморозвиток); принцип соціально-професійного досвіду особистості (її поведінка, звички, розвиток спілкування, професійного уміння, аудіовізуальної культури); принцип взяття до уваги індивідуально-психологічних процесів та властивостей (пам'ять, мислення, увага; тип темпераменту, характер та інше); принцип взяття до уваги вікових та статевих відмінностей вихованців [1, с. 118].

Розглянемо принципи формування правової комунікації іноземних студентів у процесі правового виховання під час навчання у вищому навчальному закладі. Саме мовна діяльність поєднує як мову, що є засобом, «інструментом», так і мовлення, яке є способом формування та формулювання думки, предметом мовної діяльності. Тому важливим є завдання навчити іноземних студентів не тільки мовних засобів, тобто слів і правил української мови, а й самого способу формування правової думки, тобто мовлення.

На думку Н. Складенко, у системі мовної діяльності є три підсистеми дій, які співвідносяться з трьома сторонами мовлення – структурною (або граматичною), семантичною (або лексичною) та виражальною (або фонетичною для усної форми мовлення і графічною для писемної форми мовлення) [7, с. 8]. Для здійснення мовної діяльності необхідно володіти певними діями, які б сприяли розвитку мовлення у різних сферах суспільного життя. В основі мовних дій лежать навички, в основі мовної діяльності – вміння. Усі навички правової комунікації формуються у процесі виконання мовних дій, спрямованих на виконання граматичних (морфолого-синтаксичних) завдань. Щоб стати навичкою, мовна дія має набути певних якостей, серед яких найважливішими вважаються її автоматизованість, стійкість, гнучкість тощо.

Для визначення рівня правової комунікації важливе значення має сформованість репродуктивної навички (лексичної, морфолого-синтаксичної, стилістичної) як однієї з передумов формування вміння висловлювати свої правові думки в усній та писемній формі. На нашу думку, неабияке значення для репродуктивної навички має швидкість виконання студентами різних мовленнєвих операцій, як усних, так і писемних, що сприяє виробленню такої якості мовлення як автоматизованість. Другою важливою якістю репродуктивної навички ділового мовлення є її стійкість. Крім автоматизованості і стійкості, потрібно, на наш погляд, виробляти гнучкість мовлення, використовуючи різні правові ситуації з якнайбільшим вибором лексичних одиниць.

Для формування правової комунікації іноземних студентів слід дотримуватися певних науково обґрунтованих принципів, якими є: структурний, що відображає певні зв'язки між одиницями мовлення (словоформою, словосполученням, фразою, надфразовою єдністю, текстом); функціональний принцип, в основі якого лежить функція структури в мовленні, її зміст, форма в єдності з різними функціями; принцип комунікативної спрямованості, який виходить з практичної мети формування культури ділового мовлення – оволодіння студентами мовною комунікативною діяльністю для спілкування, проведення зборів, нарад, засідань тощо; принцип ситуативності, який означає, що кожну лексико-граматичну структуру треба засвоювати у конкретних ситуаціях мовлення тощо. У навчанні лексичних, граматичних структур ділового мовлення важливу роль відіграє структурний принцип. Структурний принцип може діяти тільки в поєднанні з іншими принципами формування культури ділового мовлення, в першу чергу з принципами комунікативної спрямованості та ситуативності. Одним з провідних принципів методики

навчання є принцип комунікативної спрямованості. Важливим у виробленні практичних навичок та вмій ділового мовлення є принцип ситуативності, в основі якого – використання реальних та уявних ситуацій мовлення, створених різними засобами – за допомогою вербального опису, ілюстративного, предметного уяочнення. Визначаючи принципи формування правової комунікації, не можна не вказати на загальнодидактичний принцип свідомості. Студент під час мовної діяльності має усвідомлювати форму чи зміст мовлення.

Розглянемо методи формування правової комунікації іноземних студентів у процесі правового виховання під час навчання у вищому навчальному закладі. Формування пізнавальної самостійності студентів є невід'ємною частиною формування правової комунікації, і в цьому велика роль належить пізнавальному методу. У сучасну епоху першочерговим завданням вишу є формування всебічно розвиненої, суспільно активної людини, яка здатна самостійно поповнювати знання, розв'язувати важливі життєві проблеми, орієнтуватися у швидкому потоці інформації, носієм якої є документ. До них належить спостереження, яке, як метод, використовується для опрацювання правового мовного матеріалу. У ході спостереження застосовуються такі інтелектуальні прийоми як: аналіз, порівняння, виділення головного, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення та ін.

Важливим у формуванні пізнавально-правової активності є метод експерименту, який, як і спостереження, ґрунтується на таких самих мислительних прийомах, але передбачає складнішу розумову діяльність.

В організації самостійної пізнавальної діяльності студентів для набуття нових правових знань, їх систематизації, розвитку інтуїції, уяви велику роль відіграє метод аналогії як висновку про властивості одного предмета на основі його подібності до інших. В основу практичних вправ і завдань, що стимулюють до творчої діяльності, виховують ініціативність і самоконтроль студентів, ми поклали проблемно-пошуковий метод формування правової комунікації.

Висновки... Отже, компонентами правової вихованості іноземних студентів є права обізнаність, юридична розвиненість й бажання до правомірного перебування у іншій країні, а права комунікація іноземного студента включена у правову обізнаність. Формування правової комунікації здійснюється завдяки виробленню репродуктивних навичок в єдності таких найважливіших якостей, як автоматизованість, стійкість, гнучкість. Для ефективного формування правової комунікації іноземних студентів слід дотримуватися науково обґрунтованих принципів (структурного, функціонального, принципу комунікативної спрямованості, ситуативності, свідомості навчання) та методів навчання (історичного, пізнавального, спостереження, експерименту, аналогії, проблемно-пошукового).

Використана література:

1. Балл Г.О. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / Георгій Олександрович Балл ; за ред. П.С. Перепелиці ; АПН України. Ін-т педаг. і псих. проф. освіти. – Хмельницький : Університет, 2001. – 329 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка : посібник [для студ. вищих навч. закладів] / Н.П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576 с.
3. Глущик С.В. Сучасні ділові папери : навчальний посібник для вищих і середніх спеціальних навч. закладів /С.В. Глущик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук – К. : А.С.К., 1988. – 174 с.
4. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва : навч. посібник / М.Д. Касьяненко. – К. : Вища шк., 1993. – 320 с.
5. Плинокос Д.Д. Компаративістський аналіз поняття «іноземний студент». [Текст]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://journals.uran.ua/index.php/2225-6407>> – Загол. з екрану. – Мова укр.
6. Попадич О.О. Педагогічні умови правового виховання майбутніх фахівців комп'ютерної галузі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О. О. Попадич. – Умань, 2014. – 283 с.
7. Складенко Н. Обучение грамматическим структурам английского языка в школе : пособие для учителей. / Н. Складенко. – К. : «Рад. Школа», 1982. – 104 с.
8. Януш Я. Проблеми, зміст, завдання курсу української мови для студентів-нефілологів / Українська мова у вищих навчальних закладах України. – К. : ІСДО. – 1993. – С. 18-23.

Попадич Е.А.

ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ КОММУНИКАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ПРАВОВОГО ВОСПИТАНИЯ ВО ВРЕМЯ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

В статье рассматривается проблема принципов и методов формирования правовой коммуникации иностранных студентов в процессе правового воспитания во время обучения в высшем учебном заведении; предложено определение понятий правовое воспитание, правовая воспитанность и правовая осведомленность иностранных студентов; установлено, что для эффективного формирования правовой коммуникации иностранных студентов следует придерживаться научно-обоснованных принципов (структурного, функционального, принципа коммуникативной направленности, ситуативности, сознательности обучения) и методов обучения (исторического, познавательного, наблюдения, эксперимента, аналогии, проблемно-поискового).

Ключевые слова: иностранный студент, правовое воспитание, правовая воспитанность и правовая осведомленность иностранных студентов, принципы и методы формирования правовой коммуникации.

Popadych O.

**PRINCIPLES AND METHODS THAT FORM LEGAL COMMUNICATION OF FOREIGN STUDENTS
IN THE PROCESS OF LEGAL EDUCATION WHILE STUDYING IN A HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT**

The development of Ukraine as a democratic state is associated with modernization of educational sector, which is aimed to increase the level of speech culture of business communication in different spheres of life, to satisfy legal requirements for students' (including foreign) communication skills in the process of study. In practice, the level of foreign students legal communication doesn't provide appropriate legal behavior while studying at university, thus the issue of formation of their legal knowledge and skills is relevant. Today, there is a growing need in the international exchange of experience, knowledge, communication networks, research projects, national values, etc. In our view, international students as the subjects of academic mobility enhance the quality, accessibility and effectiveness of education. The obligatory condition of academic mobility of a student is his legal education (as a quality indicator of legal education), which includes the opportunity for education and practical training in another institution or outside the country, awareness of the legal position as the need of legal behaviour, mastery of communication skills of the language of the law (legal communication), which has become the subject of current research. Considering the fact that the components of legal education of foreign students are: legal awareness, legal development and desire for legal residence in another country, and legal communication of a foreign student is included into legal awareness, then current study aims to analyse the following categories: foreign students, legal education, legal upbringing and legal awareness of international students, and also considers and describes the principles and methods that form legal communication of foreign students.

The article looks into the problem of principles and methods that form legal communication of foreign students in the process of legal education while studying in a higher educational institution; the study proposes definitions for the following notions: legal education, legal upbringing and legal awareness of foreign students; it has also been found that for effective formation of legal communication of foreign students it is advisory to follow the scientifically based principles (structural, functional, the principle of communicative orientation, situational, awareness of study) and methods (historical, cognitive, observational, experimental, analogical, problem-searching).

Key words: foreign student, legal education, legal upbringing and legal awareness of foreign students, principles and methods that form legal communication.

Подано до редакції 15.03.2016.

УДК 378.4.091.322:811.111:82-4

© 2016

Стеценко О.Є.

**АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ НАВИЧОК АНГЛОМОВНОГО АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА
В ПРОЦЕСІ НАПИСАННЯ ЕСЕ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ВНЗ**

У статті наголошується на значенні розвитку навичок англomовного письма як важливого фактору розвитку культури і освіти, надійного способу міжкультурної взаємодії людей, самовираження особистості, інтелектуального збагачення тощо. У статті подаються практичні рекомендації щодо навчання студентів ВНЗ навичок продукування англomовного академічного письма на прикладі складання есе. Оскільки, метою навчання іноземної мови є формування належного рівня комунікативної компетенції студентів, то в нашій статті увага буде приділятися саме одному із різновидів цієї компетенції, а саме писемному мовленню. Здійснено аналіз останніх джерел та публікацій досліджуваної теми.

Ключові слова: комунікативна компетенція, формування і розвиток навичок академічного мовлення, складання есе.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У відповідності до Національної доктрини розвитку освіти в Україні система безперервної мовної освіти має забезпечити можливість практичного володіння хоча б однією іноземною мовою. Принцип європейськості передбачає бездоганне знання рідної мови, а ще вільне мовлення та мислення та переключення з рідної мови на іноземну і навпаки. Адаптація мовна обмеженість будь-якого спеціаліста не дозволяє йому повністю реалізувати себе. В умовах нової освітньої парадигми підготовка студента нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, але і всієї вітчизняної культури, її інтеграція в загальнолюдське та європейське співтовариство. Саме в таких умовах сучасний випускник не тільки набуває навички професійного англomовного мовлення, але й може правильно побудувати стратегію своєї кар'єри і керувати власним професійним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Загальні проблеми активізації пізнавальної діяльності студентів досліджували багато науковців. На жаль, проблема розвитку чи формування пізнавальної діяльності у студентів університетів розроблена, на нашу думку, недостатньо. Чітке визначення пізнавальної діяльності дає Г.І. Щукіна (пер. з рос. наш. – Т.Т.): «це особистісне утворення, що виражає інтелектуальний відгук на процес пізнання, живу участь, розумово-емоційну чутливість у пізнавальному процесі. Вона характеризується: пошуковою спрямованістю у навчання; пізнавальним інтересом, прагненням задовольнити його за допомогою різних джерел як у навчання, так і в позанавчальній діяльності; емоційним піднесенням, благополуччям перебігу діяльності» [5, с. 94].